

Korte mededelingen

(met 2 tekstfiguren)

A note on the status of *Anser arvensis rossicus* Buturlin in the Netherlands.

The statements concerning Dutch specimens of the race of tundra bean goose *Anser arvensis rossicus* Buturlin, contained in a paper by Dr K. H. Voous (Limosa 21, 1948, pp. 11—12) reveal a rather inadequate idea of the status and distribution of this goose in the Netherlands. In February 1947 I pointed out to Dr Voous that in addition to the one specimen of *rossicus* (in the Zoölogisch Museum, Amsterdam) recognised by him, there are at least 25 skins of *rossicus* in the Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden, and the British Museum (Natural History), London, and also three in my own collection, all of which were shot in the Netherlands between 1896 and 1947. In South Holland in January 1947 I spent a week watching the flocks of bean geese on the ice and on the snow-covered polders, conditions of light which made visibility exceptionally good, and I shot three specimens of *rossicus* to confirm identification. From field observation and from the list of localities where these 28 Dutch specimens preserved in the collections mentioned were shot, it is evident to me that the tundra race *rossicus* is a common winter visitor, at any rate in hard winters, to the provinces of South Holland and Zeeland. I have previously stated this fact in general terms in my note on the races of bean geese in the Netherlands in Limosa, 20, 1947, pp. 229—230. I can well believe that the goose-hunters on the south coast of the IJsselmeer can distinguish between the two forms of Groote Rietgans (bean goose) by their voices, for I detected this difference myself in the case of *rossicus* on my first visit to Holland in the winter 1946—47 — but then I had had long previous experience in the field with the closely related forms *arvensis* and *brachyrhynchus*. I must emphasise however that to my ear the differences in voice are so slight that they are not an infallible means of identification, and can only be of use to goose-hunters and other field experts.

If among the ornithologists of Holland, many of whom are my good friends, there is one who is in addition a goose-enthusiast and a goose-hunter, I would be very glad to meet him.

Bolton-le-Sands, England.

R. A. H. Coombes.

Duel tussen Zeearend *Haliaeetus albicilla* en Jachthavik, *Accipiter gentilis* (met 1 tekstfiguur.)

Toen mijn vriend van de Wall en ik op Zaterdag 14 Februari 1948, ca. 12 uur op de Oud-Reemsterheide met onze havikken aan het jagen waren, dwaalde mijn vogel na één van haar vluchten wat ver af en streek op ca. 120 meter afstand van mij af in de hei neer. Plotseling zag ik dat de vogel onrustig werd en meteen vloog ze een flink eind weg. Toen ik om me heen keek om te zien wat de oorzaak van dit eigenaardige gedrag kon zijn, ontdekte ik op enige honderden meters afstand en ongeveer 50 meter hoogte een zeearend, die met grote snelheid uit Oostelijke richting naderde. Toen deze boven de inmiddels neergestreken havik kwam draaide ze bij en ging in glijvlucht over. Meteen kwam de havik weer op de wieken en nu zag ik duidelijk dat de arend ernstige bedoelingen had om de havik zelfs te verdrijven, hetgeen ook te zien was aan het gedrag van laatstgenoemde. Deze vloog nu niet meer laag langs de grond, maar trachtte hoogte te winnen en begaf zich in de richting van het

dichtstbijzijnde dennenbos. Ik liep zo hard ik kon, daar ik bang was, dat de havik tot buiten mijn gezichtsveld verjaagd zou worden. Het duurde maar heel kort tot de arend de havik had ingehaald en plotseling zag ik eerstgenoemde sterk afremmen en stoten, waarop de havik zich op de rug wierp en op haar beurt met de poten sloeg. Beide vogels kwamen nu van ca. 40 meter hoogte als een kluwen naar beneden, maar waren los voordat ze de grond raakten. Ogenblikkelijk vloog de havik weer op, maar ging 50 meter verder weer aan de grond, ondanks het feit dat ze steeds achtervolgd werd door de enorme arend. Deze plofte nu vlak naast haar neer, waarop de havik een sprong maakte van een meter hoogte.

Nog steeds rende ik in de richting van de vogels en tot mijn grote verbazing kon ik ze benaderen tot op 75 meter waarbij ik constateerde dat ze slechts op één meter afstand van elkaar stonden, bovenop een kleine zandrichel. De vogels hadden de koppen naar elkaar gericht, doch bewogen niet. Toen ik nog dichterbij kwam, vloog de arend op en begon op ongeveer 30 meter hoogte boven de havik en mij rond te cirkelen. Ik kon nu duidelijk waarnemen, dat we met een donker exemplaar te doen hadden, waarschijnlijk hetzelfde dat jaar in jaar uit op de „Hoge Veluwe” overwintert. Gelukkig dacht ik eraan snel de camera in te stellen en enige opnamen van deze reusachtige vogel te maken, die zich pas na drie minuten terug trok achter het bos.

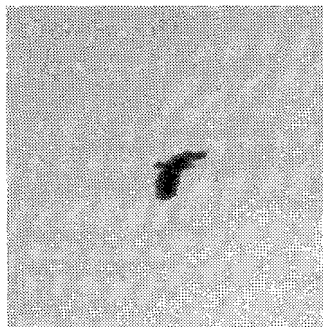
De havik was nogal onthutst door het gebeurde, doch bleek in het geheel niet gewond te zijn.

Toen ik een uur later 400 meter verder met haar op de hand liep, zag ik aan de houding van de vogel, dat er gevaar voor haar in aantocht was en inderdaad ontdekte ik opnieuw de arend, die op grote afstand voorbij vloog en hoewel wij onze haviken met de vleugels lieten fladderen, niet meer dichterbij kwam. Het zou interessant zijn te weten, welke de rede tot de geweldige agressiviteit van de zeearend was. Het leek mij dat de vogel hier haar jacht-territorium tegen een indringer verdedigde. Dat ze dit deed zonder zich aan mijn aanwezigheid te storen, bewijst de felheid van haar aanval.

Ook is het mogelijk dat de havik werd geattaqueerd omdat ze voor de zeearend een „gehate” verschijning zonder meer zou betekenen. Dat de arend zo hongerig zou zijn geweest, dat het haar alleen om *Accipiter g. gentilis* als prooi te doen was, lijkt mij zeer onwaarschijnlijk, temeer daar er volop vers aas in de naaste omgeving lag.

Toen beide vogels op zulk een korte afstand van elkaar op de grond stonden, kreeg ik de indruk dat de havik de arend nu niet voor 100% au sérieux nam, ook niet toen deze even later rondcirkelde. Waarschijnlijk was ze zich van haar grotere wendbaarheid bewust.

Iets wat ons zeer heeft getroffen, is de geweldige snelheid waarmee de zeearend haar aanvalsvlucht uitvoerde. Mijn havik is een zeer snel vrouwelijk exemplaar, dat vaak fazanten in de vlucht weet in te halen, doch de zeearend bleek aanzienlijk sneller, hetgeen van een log aandoende vogel met $2\frac{1}{2}$ meter vlucht niet verwacht zou worden.

Haliaeetus albicilla

Zwemmende blauwe reigers (*Ardea cinerea*).

Naar aanleiding van het desbetreffend artikeltje van A. Hoogerwerf in *Limosa* van Maart 1948, en ter aanvulling van het naschrift van Jhr F. C. van Heurn, moge ik het navolgende mededeelen.

Zondag 13 Juli 1947 bevond ik mij op de „Sumatra” ten Z.Z.O. van kaap Gardefui; er stond een stevige wind (kracht 7) van de Afrikaansche kust zee in. Tegen 17 uur verschenen twee blauwe reigers, die steeds aan de lijzijde van het schip bleven, doch zichtbaar moeite hadden hun positie tegen den harden wind te handhaven. Om circa 17½ uur begonnen de uitgeputte vogels moeite te doen op het schip te landen, doch stegen telkens weer op tengevolge van het geschreeuw van een aantal kinderen. Meermalen zag ik de vogels om beurten even het water beroeren en enkele seconden op het water zitten, doch waarschijnlijk door de hooge golven, vlogen zij steeds direct weer op.

Eindelijk ten ongeveer 18 ure, landden de beide, totaal uitgeputte vogels, andermaal op het schip; één liet zich gemakkelijk grijpen, de andere echter vloog nogmaals op, viel in zee en verdronk jammerlijk. De overlevende hield ons tot Suez gezelschap. Ik vermoed dat de ruwe zee voor de reigers een beletsel vormde om langer op het water uit te rusten.

F. J. Appelmann.

Nog eens *Halcyon pileata* (Bodd.) op Java.

In verband met het door mij medegedeelde in ons orgaan inzake het voorkomen op Java van de hierboven genoemde ijsvogel (*Limosa*, 20, No. 4, Dec. 1947 p. 249) vestigde de heer Van Bemmeler mijn aandacht op, dat het in het Buitenzorgsche Museum aanwezige exemplaar hem reeds eerder was opgevallen en dat niet Kooiman's vondst, maar dit te Buitenzorg aanwezige huidje de oorzaak werd, dat *Halcyon pileata* in de lijst der Orn. Ver. in Ned. Oost-Indië (O.V.I.N.I.) werd opgenomen.

In een brief ddo. 19 Juli 1940, welke mij tijdens het schrijven van bedoeld stukje niet bekend was, deelde de heer Van Bemmeler aan wijlen dr Max Bartels mede, dat hij na Kooiman's vondst niet meer twijfelde aan de juistheid van de door Chauvigny de Blot op het etiket vermelde vindplaats.

Mijn onbekendheid met bedoelden brief en het feit, dat op de lijst van de O.V.I.N.I. niet werd medegedeeld op grond waarvan *Halcyon pileata* als voorkomend op Java werd genoemd, deed bij mij de meening ontstaan als ware Kooiman's ontdekking de aanleiding.

Het heeft in mijn voornemen gelegen de mij in het laatst van 1947 door Van Bemmeler verstrekte gegevens in het oorspronkelijke manuscript, dat reeds twee jaar geleden bij de redactie van *Limosa* werd ingediend, te verwerken, doch het in druk verschijnen hiervan in December 1947 maakte dit onmogelijk.

Velsen, Februari 1948.

A. Hoogerwerf.

***Anous minutus worcesteri* (Mc. Greg.) van Karimoen Djawa (Java-zee).**

Evenals dit het geval was ten aanzien van *Halcyon pileata* (zie hierboven) bleek ook de aanvankelijk door Chasen als *Anous stolidus pileatus* gedetermineerde *Anous minutus worcesteri* van Karimoen Djawa (*Limosa*, 20, no. 4, Dec. 1947, p. 197) reeds de aandacht van den heer Van Bemmeler te hebben getrokken. Deze laatste deelde mij na terugkeer te Buitenzorg in het laatst van 1947 mede, dat hij Chasen's aandacht op deze foutieve determinatie had gevestigd en dat het de bedoeling van den Engelschen ornitholoog was deze fout te herstellen in een supplement van zijn "Handlist of Malaysian Birds". Ook in dit geval kwam Van Bemmeler's aanvulling te laat om nog te wor-

den toegevoegd aan de in de December-aflevering van Limosa gedrukte mededeeling.

Velsen, Februari 1948.

A. Hoogerwerf.

De Lepelaar *Platalea leucorodia* op Java waargenomen.

Een merkwaardigheid van het eiland Poelau-Doewa mag zeker genoemd worden het feit, dat het de plaats is, waar het eerst nabij Java de lepelaar is waargenomen, een vogel, die tot nu toe in de literatuur nog niet van Java werd genoemd. Bedoelde vogel, hoogstwaarschijnlijk *Platalea leucorodia regia*, werd op 7 Mei 1941, 's middags om ongeveer 6.10 uur voor het eerst gezien. Op dat tijdstip naderde het dier het eiland uit Zuid-Oostelijke richting en streek na enkele rondvluchten boven het eiland te hebben gemaakt, neer op een bijna bladerloze *Sterculia*, waarop ook reeds 6 witte ibissen hadden plaats genomen. Met de kijker had ik meer dan voldoende gelegenheid om de vogel op te nemen, zoodat elke twijfel inzake de identiteit uitgesloten mag worden geacht. Later vloog de vogel naar een andere „roestboom” en werd door mij, doordat ik hem langs de kust loopend kon naderen, tot op vrij korten afstand beslopen.

In den vroegen morgen van 8 Mei was het dier niet meer te vinden; evenmin 's avonds van dienzelfden dag, maar in den morgen van 9 Mei d.o.v. werd de lepelaar opnieuw waargenomen, vliegend met een nimmerzat (*Ibis cinereus*) en koers zettend naar de vaste wal in het Zuidoosten. De vogel had toen dus vermoedelijk opnieuw op het eiland overnacht. Nadien hebben wij de soort, deze prachtige aanwinst voor de Java-avifauna, niet meer gezien.

April—Juni 1944.

A. Hoogerwerf.

***Haliaeetus leucogaster* (Gm.) en *Haliastur indus intermedius* (Gurn.) als nestroovers.**

In het Natuurmonument Poelau-Doewa (Baai van Bantam) kon ik herhaaldelijk vaststellen hoe de beide hierboven genoemde roofvogels hun tol hieven van de op dit eiland broedende reigers.

Reeds eerder (Trop. Natuur, Jrg. 25, 1936) meldde ik aanvallen van *Haliaeetus* op nesten met jongen van *Ardea cinerea*, maar op Poelau-Doewa waren het hoofdzakelijk de nesten met eieren der kleinere reiger-soorten waarnaar het verlangen van den zee-arend uitging. Zoowel *Haliaeetus* als *Haliastur* behoorden tot de geregelde verschijningen op het eiland, de eerste heeft daar zelfs eenmaal genesteld en *Haliastur* deed dit geregeld.

Mits ze op behoorlijke hoogte bleven trokken de reigers zich betrekkelijk weinig van de roofvogels aan, maar de situatie veranderde wanneer ze laag over de struiken vlogen, want dan kon men de baan der roovers volgen door naar de met „teberge rijzende” veeren op de nesten staande reigers te zien en dan was het gekrijsch niet van de lucht.

Wanneer *Haliaeetus* zich dan bij een der nesten neerliet, verliet de broedende vogel dit en ging in de onmiddellijke nabijheid daarvan, soms vlak bij den roover, kabaal staan maken en heftige „schijn-aanvallen” doen. Nooit zag ik *Haliaeetus* naar zulk een vogel „slaan”; omgekeerd zag ik ook nooit dat een der reigers, ook de groote soorten niet, tot den aanval overgingen.

Zoodra *Haliaeetus* het nest, waarop hij zijn zinnen had gezet, had bereikt, hetgeen vaak na kleine „sprongetjes” over het gebladerte geschiedde, drukte de vogel de snavel door de ei-schalen en dronk den inhoud van het heele legsel leeg! Jonge vogels werden — meestal in de vlucht — van het nest getild en medegenomen naar een elders gelegen krop-plaats.

Of *Haliastur* op dezelfde manier de eieren leegdrank heb ik op Poelau-Doewa nooit kunnen vaststellen. Op dit eiland zag ik *Haliastur* alleen herhaaldelijk jonge vogels rooven, evenals op het vogel-eiland „Middelburg”, hetgeen op dezelfde wijze geschiedde als *Haliaeetus* dat deed.

April—Juni 1944.

A. Hoogerwerf.

***Spilornis cheela bido* (Horsf.), die *Ratufa bicolor* Miller als prooi droeg** (met 1 tekstfiguur).

Hoewel het waarschijnlijk niet bepaald zeldzaam behoeft te worden genoemd wanneer de slangen-arend of *bacha* ook warmbloedige dieren tot prooi kiest naast zijn meer gewone voedsel, dat hoofdzakelijk bestaat uit reptielen, zal het vermoedelijk minder vaak voorkomen, dat een exemplaar van deze soort zich aan het vangen van zulk een groot zoogdier waagt als de groote bosch-eekhoorn.

Foto A. Hoogerwerf

Door *Spilornis* geslagen *Ratufa bicolor*
Oedjoeng-Koelon, Java, Nov. 1944.

In het wildreservaat Oedjoeng-Koelon op Java werd dit door mij waargenomen in November 1940. Een exemplaar van dezen roofvogel vloog toen boven het boschpad, waarop wij liepen, met *Ratufa bicolor* in de klauwen. Toen wij doorliepen en de vogel voor de tweede maal werd opgejaagd, liet hij de nog warme prooi vallen, waarvan ik bijgaande foto maakte.

April—Juni 1944.

A. Hoogerwerf.

Enkele gegevens over den broedtijd van de groene duif (*Treron vernans purpurea* (Gm.)).

In de Ned. Ind. Jager, Jrg. 9, No. 6, pag. 164 levert S o d y een bijdrage tot de kennis van de „Voortplantingstijden der wilde dieren op Java”, waarin o.a. als broedtijd voor de in hoofde dezes genoemde groene duif worden genoemd de maanden Maart/Juli.

Voor wat betreft het wildreservaat Oedjoeng-Koelon stemmen deze gegevens niet overeen met de door mij opgedane ervaringen, aangezien ik in dat gebied in de jaren 1939—1942 meer dan tien legsels van deze soort aantrof in de maanden Augustus/Januari, tegen — voor zoover uit mijn aantekeningen blijkt — slechts een enkel broedsel in de eerste helft van het jaar (10 Mei 1941).

Daar de hier bedoelde nesten werden gevonden zonder dat er speciaal naar werd gezocht, maar tijdens de daar door ons te verrichten inspectie-werkzaamheden, mag gerust worden aangenomen, dat het aantal legsels in dit, in West-Java gelegen wildreservaat gedurende die maanden zeer groot zal zijn. Alleen reeds gedurende de laatste week van December 1940 werden door mij 4 legsels aangetroffen.

Uit het bovenstaande moge nog eens blijken hoe beslist noodzakelijk het is de beschikking te hebben over heel veel feiten-materiaal alvorens het op grond daarvan instellen van open- en gesloten jachttijden aan het daarbij gestelde doel zal kunnen beantwoorden. Het mag verder merkwaardig worden genoemd — of misschien ook niet? — dat wij in de maanden Sept., Oct. en Dec. ook groote zwermen van deze duiven aantroffen, zoodat, althans in dit wildreservaat, de verzorging van het kroost de vorming van „kluchten” blijkbaar niet in de weg staat. Of zouden het in zulke gevallen vogels zijn, die in het geheel niet meedoen aan het broed-bedrijf?

April—Juni 1944.

A. Hoogerwerf.

De eerste Java-exemplaren van *Fregata andrewsi* Math., in het museum te Buitenzorg.

Bij de voorloopige bewerking van het nog niet gedetermineerde vogel-materiaal in het Museum te Buitenzorg, werden twee exemplaren aangetroffen van de vrij zeldzaam op en bij Java verzamelde groote fregatvogel *Fregata andrewsi* Math. welke tezamen met een van Billiton afkomstige balg de eenige stukken zijn waarover het Museum thans beschikt, zoodat het ons wel de moeite waard geleek van deze latere vondsten hier melding te maken.

Het eene exemplaar, een volwassen ♂, o.a. te herkennen aan de groote naakte keelzak en de zwarte snavel, werd op 15 April 1937 aan het Museum geschonken door den heer Wijnvoort, destijds administrateur van het Lab. voor het Onderzoek der Zee te Pasar Ikan (Batavia) en is waarschijnlijk afkomstig uit de Baai van Batavia, terwijl het tweede stuk een nog in het juveniele kleed gestoken wijfje is, dat op 5 April 1941 door den heer L i e f t i n c k werd ontvangen en misschien afkomstig is van de nabij Buitenzorg liggende thee-onderneming Tjiseureuh.

Bartels deelt in het door hem samengestelde „Systematische Uebersicht der bisher von Java nachgewiesenen Voegel” (Treubia, XI, 1929) niet mede hoeveel balgen van deze fregatvogel zijn collectie bevat, maar maakte de notitie: „Die in Java beobachteten Voegel stammen wahrscheinlich von Christmas Island, dem einzigen bisher bekannten Brutplatz.” Maar later (Ardea, 28, I, 1939, pag. 12) schreef Bartels jr.: „*Fregata andrewsi* schijnt slechts zelden aan de Noordkust bij Batavia te verschijnen. Mijn vader verzamelde hier nl. slechts één (jong) voorwerp tegenover 40 exemplaren van *Fregata ariel ariel* (Gray). Juli 1945.

A. Hoogerwerf.

Een exemplaar van *Centropus nigrorufus* (Cuv.) van Randoeblatoeng, gelegen in het centrum van Midden-Java.

In de collectie van het Buitenzorg-Museum is een balg aanwezig van de hierboven genoemde spoorakoekoek, die op 8 Maart 1927 door wijlen F. A. Th. Verbeek werd verzameld in het djatibosch van Randoeblatoeng, dat ongeveer in het midden van Java is gelegen.

Daar deze donkervleugelige spoorakoekoek, voor zoover ons bekend is, tot heden in de literatuur van Java alleen vermeld is van terreinen gelegen in de onmiddellijke omgeving van de Noord-kust, lijkt het speciaal vermelden van deze vondst ons van voldoende belang.

De heer Verbeek, bij wien ik persoonlijk naar deze vangst informeerde, bevestigde mij de herkomst van dit exemplaar, zoodat hieromtrent geen twijfel behoeft te bestaan.

April—Juni 1944.

A. Hoogerwerf.

Vergadering in „Artis” te Amsterdam op 18 Januari 1948.

Aanwezig van het Bestuur de heeren: P. A. Hens, L. Coomans de Ruiter, J. G. van Marle, W. Ph. J. Hellebrekers, Tsj. Gs. de Vries, Dr C. G. B. ten Kate en Dr K. H. Voous; voorts de leden: Mej. L. Hens en de heeren: Dr H. W. van Rhijn, J. P. Bouma, A. F. W. van Blijenburgh, Jb. van de Peppel, J. Feiters, Dr C. Eijkman, ing. E. J. M. Huygen, Jhr. W. C. van Heurn, J. Noordt (van de Diergaarde „Blijdorp”, Rotterdam), J. H. Becking, L. J. Kleyn, A. J. de Lorm, Dr J. R. H. Schaank, N. W. Pel, E. Evers, M. Dijkstra, A. van der Aa (België), J. M. baron van Tuyll van Serooskerken, Ir J. Boekestein, Dr W. K. Kraak, J. E. Sluiter, G. Bos, Dr A. A. J. H. Marres, S. van Vleuten, Dr K. Waldeck, M. J. Tekke, Jhr. Dr Ir F. C. van Heurn en Dr J. R. van Blom. Totaal dus 36 leden. Als introducté Mej. C. H. van Heyst en de heeren Ir F. J. Appelman, A. Sollaart en H. P. Wijnen. Afwezig met kennisgeving de heeren: A. B. Wigman, G. de Greef en A. Hellebrekers Jr.

De Voorzitter opent om 1 uur de vergadering en heet alle aanwezigen welkom. Daarna worden de notulen der vergadering te Amsterdam op 19 October 1947 voorgelezen en behoudens eenige kleine wijzigingen goedgekeurd (zie *Limosa* 21, p. 35—41).

Vervolgens wordt het Jaarverslag 1947 voorgelezen en den heeren Dr Marres en Dijkstra verzocht om de rekening en verantwoording van den penningmeester te willen onderzoeken en hiervan op de volgende vergadering verslag uit te brengen. Het jaar 1947 sloot met een voordeelig saldo van f 573 78 (zie *Limosa* 21, p. 33—35).

Daar geen „Ingekomen stukken” van eenig belang zijn te behandelen, wordt overgegaan tot punt 3 van de Agenda en doet de Voorzitter mededeeling over de wijze van uitgifte van het boekje „Beteekenis en etymologie van de wetenschappelijke namen der Nederlandsche Vogels” geschreven door L. Coomans de Ruiter, Jhr. W. C. van Heurn en Dr W. K. Kraak. Er zijn 20 aandeelen ad f 100.— geplaatst en daar de drukkosten op ongeveer f 2000.— worden begroot, is het benodigde geld voor het drukken van dit boekje, dank zij de bereidwilligheid van een aantal leden om deze gelden in een garantiefonds